

Drzewa nie są zielenią: to nasi starsi bracia unieruchomieni, dawne plemię pokryte sierścią, pełne wilgoci, obrosłe rogami.

Guido Ceronetti

O, cóż jest piękniejszego niż wysokie drzewa (...)

Leopold Staff

ARBORETUM ONIMICZNE

Słowa tematyczne: onomastyka kulturowa, nazwy odarboralne, nazwy kompleksów leśnych, nazwy drzew, standaryzacja

1. WSTĘP

Celem artykułu jest przedstawienie analizy nazw własnych drzew-pomników przyrody¹ na tle innych onimów motywowanych apelatywnymi określeniami drzew, nazw kompleksów leśnych oraz próba standaryzacji polskich dendronimów. Prezentowany temat mieści się w nurcie onomastyki kulturowej.

W literaturze onomastycznej polskiej i zagranicznej funkcjonują z rzadka terminy: *fitonim* ‘nazwa własna rośliny’², *drymonim* ‘nazwa własna lasu, kompleksu leśnego’³, *dendronim* ‘nazwa własna drzewa’⁴. Określenia *fitonim*, *dendronim* częściej spotkać można w opracowaniach językoznawczych z zakresu słownictwa apelatywnego, podobnie w piśmiennictwie zagranicznym terminy te używane są głównie w odniesieniu do apelatywnych nazw gatunków roślin i drzew⁵.

¹ Zgodnie z Ustawą o ochronie przyrody z 2004 r.: „Pomnikami przyrody są pojedyncze tworzy przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, glazy narzutowe oraz jaskinie”. (DzU, nr 92, poz. 880, art. 40, s. 62).

² Termin *fitonim* odnotowany był już w zbiorze „Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika” (1983, s. 98).

³ Termin ten pojawia się m.in. w encyklopedii onomastyki bułgarskiej, por. T. Balkanski, K. Cankov, Enciklopediâ na bǎlgarskata onomastika, Veliko Tǎrnovo 2010, s. 110.

⁴ W encyklopedii „Polskie nazwy własne” obok fitonimu jako termin pojawia się *dendronim* (Rzetelska-Feleszko (red.), 1998, s. 349).

⁵ Por. monografie: „Pojednanie z lasem” Z. Babika (2008); „Hrvatska povijesna fitonimija” N. Vajs (2003), artykuły: „Historia polskich nazw roślin występujących w poradniku P. Krescencjusza” J. Kamper-Warejko (2014), „Etymologizing ‘Unetymologizable’ Greek

W zagranicznej literaturze onomastycznej używane są także terminy złożone, oznaczające w skrótowny sposób grupy nazw geograficznych motywowane przez określone podstawy, mianowicie: toponimy od podstaw roślinnych, to *fitotoponimy*⁶, w węższym zakresie toponimy od określeń apelatywnych drzew to *dendrotoponimy*⁷. Terminy te są jeszcze nieprzyswojone w onomastyce polskiej, można jednak przypuszczać, że wkrótce te i inne, jak **dendroantroponim* czy **fitoantroponim*, staną się częścią rodzimej terminologii onomastycznej.

2. DRZEWA W KRAJOBRAZIE KULTUROWYM I ONIMICZNYM

Drzewa towarzyszą człowiekowi od zawsze. Miały znaczenie praktyczne, lecznicze, gospodarcze, zajmowały także istotne miejsce w życiu duchowym właściwie we wszystkich kulturach europejskich. U starożytnych Greków drzewa i gaje święte były własnością bóstw — dęby łączone były z Zeusem, cyprysy, wiąz i topole białe rosły na cmentarzach. Drzewo stało się symbolicznym obrazem wszechświata, np. w mitach nordyckich wiecznie zielony jesion podtrzymujący wszechświat (Yggdrasil); symbolem życia i życiodajnych sił, np. drzewo życia u Babilończyków, Asyryjczyków, chrześcijan; symbolem Bożego porządku, np. biblijne drzewo wiadomości dobrego i złego (Kopaliński, 1987, s. 224). U Słowian szczególną estymą darzono dęby, które zaliczane były do drzew „dobrych”, „czystych”, „świętych” (tzn. godnych Boga lub świętych), a ich liście miały własności apotropeiczne, oraz miododajne lipy, w które według wierzeń nie uderzały pioruny. Rola brzozy jest znacznie mniejsza, do mniej znaczących należą też: jarzębina, klon, jawor, sosna, jesion, wiąz, jabłoń, jałowiec, wierzba (Moszyński, 1967, s. 516–531). W potocznym obrazie świata drzewa mają wieloraką symbolikę: są drzewa męskie (dąb, jawor, buk) i żeńskie (jabłoń, osika, wierzba); drzewa dobre, szczęśliwe (lipa, dąb, brzoza) i złe, nieszczęśliwe (wierzba, osika); błogosławione (brzoza, lipa) i przeklęte (osika, wierzba); mocne/silne (dąb, buk) i słabe (wierzba, osika) (por. Marczevska, 2002, s. 36–37).

Określenia apelatywne drzew na zasadzie związków asocjacyjnych, metafor, metonimii stawały się często antroponimami. W okresie staropolskim odnotowano wiele nazw osobowych motywowanych określeniami gatunkowymi drzew: *Brzost* (1366), *Brzoza* (1391), *Brzozka* (1430), *Buk* (1396), *Buczek* (1383), *Cis* (1136), *Dąb* (1366), *Dąbek* (1206), *Grab* (1318), *Jasień* (1457), *Jasioneł* (1397),

---

Dendronyms” V. Blažka (2014), „Drvo bez korena u srpskim i južnoslovenskim zagonetkama” B. Sikimić (2016); dysertację w języku rosyjskim „Dendronimy w bałkirskom i nemeckom jazykah” A. Hismatovej (2005).

⁶ Por. Vuković, 2007.

⁷ Por. Matveev, 2010.

Jawor (1177), *Lipa* (1406), *Lipka* (1394), *Modrzew* (1467), *Olsza* (1433), *Osika* (1471), *Sosna* (1386), *Wierzba* (1390), *Wirzbeczka* (1450), *Wirzbka* (1384) (Cieślakowa, 1990). Większość z nich odnaleźć można w zbiorze współczesnych nazwisk często używanych, np.: *Brzoza*, *Brzózka*, *Brzost*, *Buk*, *Buczek*, *Cis*, *Cisek*, *Dąb*, *Dąbek*, *Dębek*, *Grab*, *Jasioneł*, *Jaworek*, *Lipa*, *Lipka*, *Olcha*, *Osika*, *Sosna*, *Wierzba* (Skowronek, 2001, s. 123).

Charakterystyczne elementy krajobrazu naturalnego, jakimi są drzewa, zostały utrwalone także w toponimii. We współczesnym zbiorze polskich toponimów najwyższą frekwencję wśród podstaw odarboralnych ma *dąb* (prototypowe polskie drzewo) — około 1200 jednostek, samych nazw *Dąbrowa*, *Dąbrówka* jest ponad 500, kolejne to: *brzoza* — około 600, *lipa* i *grab* — po około 500 poświadczeń, *olcha* i *buk* — około 350, *osika* — około 250, *sosna* i *jesion* — około 150, *wierzba* — 100 (Makarski, 2006, s. 96–97)⁸. Podobny zestaw podstaw odarboralnych odnotować można w historycznej śląskiej toponimii; najliczniej reprezentowany jest tu również *dąb* oraz *brzoza*, dalej: *olcha*, *buk*, *lipa*, *grab*, *sosna*, *osina*, *osa*, *wierzba*, *świerk* (Lech-Kirstein, 2015, s. 236). Lista frekwencyjna podstaw hydronimicznych z tego pola semantycznego dla dorzecza Wisły zawiera te same nazwy drzew, choć inna jest ich częstość użycia: *dąb*, *olcha/olsza*, *brzoza*, *jasion/jesion*, *lipa*, *jawor*, *buk*, *jodła/jedla*, *grab*, *osa/osika*, *wierzba* (Bijak, 2013, s. 211).

Toponimy mogą przynieść wiele informacji na temat drzewostanu historycznego, materiał, choć nie w pełni i wyczerpująco przeanalizowany, zdaje się potwierdzać dominujący udział podstawy *dąb* (i pochodnych) w tworzeniu toponimów, co wynika stąd, iż drzewo to było częstym elementem krajobrazu naturalnego oraz zajmowało bardzo istotne miejsce w kulturze ludowej. Dąb, „najważniejsze, najwyższe i największe drzewo, jakie człowiek postrzega w swoim otoczeniu” (Marczewska 2002, s. 138), w polskim folklorze traktowany jest jako drzewo kosmiczne, z bogatą symboliką.

3. POLSKIE DRYMONIMY — NAZWY WŁASNE KOMPLEKSÓW LEŚNYCH

Występowanie określeń drzew w polskiej onimii nie ogranicza się do bycia tworzywem innych typów nazw. Skupiska drzew i pojedyncze okazy stanowią również obiekty nominacji. Analiza nazewnictwa wielkich kompleksów leśnych, puszczy w ujęciu historycznym i synchronicznym jest dziełem prof. Marii Malec. Autorka zaprezentowała w nim nazwy historyczne puszczy oraz współczesne nazwy lasów. Onimy te są stosunkowo późne, najstarsza nazwa *Wielka Knieja* po-

⁸ Więcej nazw tego typu odnotowuje Państwowy Rejestr Nazw Geograficznych.

jawia się w XIII w., inne, głównie z obszaru historycznego Mazowsza i Podlasia, mają dokumentację z XVI w. i późniejszą. Dominujący model nazewnictwa wśród drymonimów, zarówno historycznych jak i współczesnych, to nazwa dwuczłonowa składająca się z określenia typu obiektu leśnego i przymiotnika od nazwy miejscowej, z którą dany kompleks był związany administracyjnie, np.: *Puszcza Bolemowska*, *Puszcza Gostyńska*, *Puszcza Augustowska*, *Bory Tucholskie*, *Lasy Włoszczowskie* (Malec, 2001). Dziesięć lat wcześniej opublikowany został tekst dotyczący nazw rezerwatów przyrody, nazw tworzonych na użytek nowo powstających (od 1948 r.) obszarów chronionych, w tym fragmentów lasów, zbiorowisk roślinnych, autorstwa E. Rzetelskiej-Feleszko (1991). Przywołać chcę w tym miejscu zalecenia Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych dotyczące standaryzacji tego nazewnictwa, by wykazać różnicę w kontrolowanym tworzeniu nazw chronionych obiektów przyrodniczych i niekontrolowanym. W nadawaniu nazw zalecano przede wszystkim wykorzystywanie ludowych nazw terenowych, nazw sąsiednich miejscowości, używanie nazw krótkich, unikanie form przyimkowych typu *Nad Krutynią*, nazw pamiątkowych typu *Rezerwat imienia Profesora Janusza Domaniewskiego*. Dążeniem Komisji było wtopienie tego nazewnictwa w już funkcjonujące lokalnie, unikanie nazw, których podstawą było słownictwo literackie lub terminologia botaniczno-geograficzna, np. *Trawiasta Buczyna*. Najczęściej wykorzystywanym modelem w tym zbiorze nazw są onimy dwuczłonowe z członem lokalizującym od nazwy pobliskiej wsi, jako najbardziej neutralne i wpisujące się w tradycyjny wzorzec. Twory wieloczłonowe, nadmiernie rozbudowane, zawierające terminy geograficzne i botaniczne, nazwy pamiątkowe były przez Komisję opiniowane negatywnie (Rzetelska-Feleszko, 1991, s. 272, 278).

4. POLSKIE DENDRONIMY — NAZWY WŁASNE DRZEW

Szacunek, jakim darzono drzewa, był przez wieki istotnym motywem ich ochrony⁹, choć nie jedynym, oraz powodem nadawania im nazw jednostkowych. Pojęcie pomnika przyrody powstało na przełomie XVIII/XIX w. Jego twórcą był Alexander von Humboldt, a na gruncie polskim upowszechnił je

⁹ Pierwsze wzmianki o regulacjach prawnych dotyczących lasów odnaleźć można w statucie wiślickim z 1347 r. Kazimierza Wielkiego, który przewidywał kary za kradzież i rabunek drzew, także w statucie warckim Władysława Jagiełły z 1423 r., dotyczącym ochrony cisa jako cennego surowca do wyroby kusz, łuków, nadmiernie wówczas eksploatowanego. Kolejne akty pojawiły się w statutach litewskich (z lat 1529, 1566, 1588) i odnosiły się m.in. do ochrony drzew bartnych, a także w uniwersale z 1788 r., w którym zakazano pustoszenia lasów przez nieuporządkowane wycięby (za Grzywacz, Pietrzak 2013, s. 30–31).

Adam Mickiewicz¹⁰. Pierwsze informacje o ochronie drzew pojawiły się w czasopiśmie leśnym „Sylwan” w 1829 r., gdzie wzmiankowano dąb rosnący we wsi Bartków w woj. sandomierskim oraz okazały dąb o nazwie *Baublis* na Żmudzi¹¹. W XIX w. w różnych częściach kraju podejmowano próby rejestracji zabytków przyrody oraz tworzenia rezerwatów. W 1918 r. wydany został dekret „o opiece nad zabytkami sztuki i kultury”, wraz z ogrodami ozdobnymi, alejami, sędziwymi i okazałymi drzewami. Rok później powołano Państwową Komisję Ochrony Przyrody i zaczęto systematycznie prowadzić inwentaryzację pomników przyrody. W latach trzydziestych XX w. ogłoszono konkurs na najokazalsze drzewo w Polsce (ograniczony do dębu, sosny, jodły, świerka, modrzewia)¹² oraz podjęto inicjatywę skatalogowania drzew ważnych dla lokalnych społeczności, upamiętniających wydarzenia historyczne, podania, legendy ludowe i innych ciekawych okazów. W kolejnych latach zostały opublikowane katalogi zabytkowych dębów, lip i alei lipowych (za: Grzywacz, Pietrzak, 2013, s. 33–70). Według danych GUS (stan z 2015 r.) ogółem w Polsce są 34 524 arboralne pomniki przyrody, w tym 29 982 pojedyncze drzewa, 3780 skupisk oraz 762 aleje. Najwięcej takich obiektów znajduje się w woj. mazowieckim (ponad 4 tys.) oraz łódzkim i wielkopolskim (ponad 3 tys.), najmniej w woj. świętokrzyskim (587) i opolskim (669)¹³. Drzewa pomnikowe to przede wszystkim drzewa liściaste, wśród których dominują okazy takich gatunków jak: dąb, lipa, klon, buk, kasztanowiec, jesion, grab, wiąz, brzoza, topola, platan. Drzewa iglaste stanowią natomiast zbiór mniej liczny (ponad 8 tys.) i reprezentowane są najczęściej przez: sosnę, modrzew, cyprys, metasekwoję i cis (Grzywacz, Pietrzak, 2013, s. 192, 189). To zgrupowanie gatunków pomnikowych jest interesujące i nieprzypadkowe w zestawieniu z hierarchią drzew w kulturze ludowej. Widoczna jest tu waloryzacja gatunkowa drzew, okazy wartościowane pozytywnie, takie jak dęby, lipy, pojawiają się najczęściej wśród drzew-pomników przyrody.

Nazwy własne ma około 2000 drzew, skupisk i alei (około 2% wszystkich drzew pomnikowych). Najczęściej wśród drzew liściastych nazwy nadawane są dębom, rzadziej lipom, a wśród iglastych — sosnom i cisom. Najstarszym drzewem w Polsce jest cis z Henrykowa Lubańskiego, zwany *Cisem Henrykowskim* (około 1270 lat), natomiast wśród dębów najstarszy jest *Chrobry*, rosnący we

¹⁰ „Pomniki nasze! Ileż co rok was pożera / Kupiecka lub rządowa, moskiewska siekiera” („Pan Tadeusz”).

¹¹ Dąb ten pojawia się również na kartach „Pana Tadeusza”: „Czy żyje wielki Baublis, w którego ogromie / Wiekami wydrążony, jakby w dobrym Domie / Dwunastu ludzi może wieczerzać za stołem?”. Jego nazwa związana jest z lit. *baublīs* ‘ptak bąk’ (*Botaurus stellaris*), *baūbti* ‘buczeć, ryczeć’ SESmocz 49.

¹² W grupie dębów wygrał Bartek z Zagnańska.

¹³ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2016> (dostęp: 20 IV 2017).

wsi Piotrowice (około 750 lat). Oprócz tych dwu najstarszych okazów do najcenniejszych i najstarszych przyrodniczy zaliczają również: *Dąb im. J. Bażyńskiego* w Kadynach, dęby: *Bartek* z Zagnańska, *Przyjaciel* z Bąkowa, *Rus* z Rogalina, *Chrześcijanin* z Januszkowic, *Bolko* z Hniszowa, *Poganin* z Węglówki, *Chrobry* z Białobrzegów oraz Węglówki, *Mieszko I* z Ursynowa, *Świętopelk* z Warszawy, lipę *Anna* z Klinisk Wielkich, wiąz górski *Beskidnik* z Iwli oraz sosnę zwyczajną o n. *Ośmiornica* z Proszowa (Grzywacz, Pietrzak, 2013, s. 335).

Poddany w artykule analizie materiał onimiczny pochodzi głównie z portalu Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody (dalej CRFOP)¹⁴. Wśród badanych dendronimów dominują nazwy pojedynczych drzew, pojawiają się także nazwy skupisk kilku drzew, z których każde ma nazwę jednostkową, np. *Eustachy*, *Hubert*¹⁵ (dwa dęby w Czersku, pow. chojnicki, woj. bydgoskie); *Protazy*, *Gerwazy*, *Damazy*, *Walenty* (3 dęby i 1 wiąz w gm. Czarnków, pow. czarnkowsko-trzcianecki, woj. wielkopolskie); *Ryszard*, *Józef* (dwa dęby w gm. Warta Bolesławiecka, pow. bolesławiecki, woj. dolnośląskie), lub nazwę zbiorową, np. *Włodarscy* (skupisko 39 drzew), *Dęby 775-lecia Torunia* (6 dębów szypułkowych w Toruniu); *Zespół Starodrzewia w Wojcieszynie* (5 lip w Wojcieszynie w gm. Pielgrzymka, pow. złotoryjski) oraz aleje, np. *Aleja Czarlińskich* (69 grabów w Brąchnówku, gm. Chełmża). Wiele form umieszczonych w tymże wykazie w rubryce „nazwa własna” może pozostawiać wątpliwości co do ich onimicznego charakteru (por. s. 388).

4.1. Pisownia nazw drzew

Sposoby zapisywania dendronimów w CRFOP są niejednolite i często niezgodne z zasadami pisowni nazw własnych. Chciałabym zaproponować ujednolicony zapis dendronimów zgodny z normą ortograficzną języka polskiego oraz ustalić, czy wszystkie określenia drzew spełniają kryteria onimiczności. W ujednolicaniu form dendronimów kieruję się zasadami przyjętymi przy standaryzacji toponimów, a także praktyką zapisu w dotychczasowej literaturze onomastycznej i poprawnościowej¹⁶:

¹⁴ Spis ten zawiera wykaz parków narodowych i krajobrazowych, rezerwatów, obszarów chronionych, pomników przyrody wraz z ich opisem, lokalizacją, aktem prawnym o ustanowieniu formy ochrony przyrody oraz dostępem do ortofotomapy (<http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/index.jsf>; dostęp: 20 IV 2017). Pomocniczo wykorzystywany jest również Rejestr Polskich Drzew Pomnikowych, opracowany przez Piotra Gacha (i innych hobbystów) w latach 2013–2016. Zawiera on dane dotyczące ponad 2400 drzew, które są pomnikami przyrody lub wyróżniają się w ramach swoich gatunków rozmiarami, wiekiem, mają niebanalną historię (<http://www.rpdp.hostingasp.pl>; dostęp: 20 III 2017) oraz inne strony hobbystów dokumentujących pomniki przyrody (<http://pomniki-przyrody.odskok.pl>).

¹⁵ Święci o tych imionach są patronami myśliwych i leśników.

¹⁶ WSO nie podaje szczegółowych rozstrzygnięć, oprócz ogólnej zasady, że imiona własne drzew piszemy wielką literą i zamieszcza trzy przykłady: *Baublis* i *Dewajtis* oraz dąb *Bartek*

— nazwy drzew zapisywane są wielką literą bez cudzysłowów, np. *Agata*, nie „*Agata*”; *Jan Kazimierz*, nie „*Jan Kazimierz*”;

— w zestawieniach tzw. apozycyjnych, zawierających określenie gatunkowe drzewa i nazwę własną w formie rzeczownika, element gatunkowy (jako nienależący do nazwy) jest zapisywany małą literą lub pomijany, np.: *Dargo* lub *dąb Dargo*, nie *Dąb Dargo*; *Baśka*, lipa *Baśka*, nie *Lipa Baśka*; *Dziadek*, *dąb Dziadek*, nie *Dąb Dziadek*; *General*, *dąb General*, nie *Dąb General*; *Leśny Wędrowiec*, *dąb Leśny Wędrowiec*, nie *Dąb Leśny Wędrowiec*; *Solarz*, nie *Klon Solarz*; *Sybirak*, nie *Lipa Sybirak*; *Witosław*, lipa krymska *Witosław*, nie *Lipa krymska „Witosław”*; *Dębinka*, nie *kompleks Dębinka*; *Elżbietki*, sosny *Elżbietki*, nie *Sosny Elżbietki*; *Lipy Lubocheńskie*, nie *Aleja Lipy Lubocheńskie*;

— w zestawieniach tzw. genetywnych oba człony nazwy, także te będące określeniami gatunkowymi drzewa, zapisywane są wielką literą, np.: *Dąb Danuty*, *Drzewa Księżnej Izabeli*, *Dąb im. Józefa Piłsudskiego*. W nazwach eliptycznych, które występują w formie dopełniacza, człon utożsamiający oznaczający gatunek drzewa jest przywracany, gdyż stanowi on element nazwy, a postać eliptyczna w sposób niewystarczający identyfikuje obiekt i może powodować nieporozumienia komunikacyjne, np. *Modrzew Wodniaków*, nie *Wodniaków*, „*Wodniaków*”; *Buk Przyrodników*, nie *Przyrodników*; *Dąb Eleonory*, nie *dąb „Eleonory”*, *Eleonory*; *Dąb Marii Teresy*, nie *Marii Teresy*; *Dęby Jana Pawła II*, nie *Jana Pawła II*; *Dąb II Armii WP*, nie *II Armii WP* czy *dąb „II Armii WP”*¹⁷, *Dąb im. Ireneusza Kucińskiego*, nie *im. Ireneusza Kucińskiego*.

— w zestawieniach innego typu wszystkie człony nazwy oprócz przyimków, spójników pisane są wielką literą, np. *Lipa na Skarpie*, nie *Lipa Na Skarpie*; *Lipa przed Bajorkiem*, nie *Lipa Przed Bajorkiem*; *Wiąz przy Oddziałowej*, nie *Wiąz Przy Oddziałowej*, *Aleja Dębowa w Łosośnicy*, nie *Aleja dębowa w Łosośnicy*, *Aleja Lipowa w Łochyni*, nie *Aleja lipowa w Łochyni*.

W wypadku nazw pamiątkowych skróty typu *św.*, *im.*, *hr.*, *dr.*, *prof.* pisane są małą literą, a jeśli są rozwinięte — wielką, np. *Dąb im. dr. Franciszka Klimasa*; *Dąb św. Franciszka*, ale *Lipa Świętego Ottona*, *Bindaż Grabowy im. Profesora Ryszarda Siweckiego*.

(2016, s. 43, 327). Wskazówki co do zapisów nazw drzew w formie zestawień proponuje „Mały słownik użycia wielkich liter w polskich tekstach”, por. *dęby rogałińskie*, *dąb Hubert*, ale: *Dąb Słowackiego*, *Dąb Jagielly* (2009, s. 98). Pisownia poszczególnych modeli nazewniczych tu zaproponowana uzyskała akceptację Zespołu Ortograficzno-Onomastycznego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN.

¹⁷ Nazwy eliptyczne odnotowano tylko dla obiektów w okolicy Bolesławca.

Oprócz kontrowersyjnych kreacji nazewniczych (o których poniżej), niejednolitej pisowni, w wykazie pojawia się wiele błędów i literówek. Błędnie zapisano np. nazwę *Jesiony Brunarówki* zamiast *Jesiony z Brunarówki* (tak w uchwale ustanawiającej ten pomnik przyrody), nazwę dębów w Nagłowicach jako *Rejowskich* zamiast *Dęby Rejowskie* (pomnik przyrody od 1954 r.) lub *Rejowskie*.

Część rozbudowanych nazw a właściwie określeń deskrypcyjnych alei trudno jednoznacznie uznać za nazwy własne i ustalić ich pisownię (tu zapisy w oryginalnej pisowni z CRFOP): *Aleja Dębowa*, *Aleja brzoź*, *Aleja bukowo-grabowa*, *Aleja dębowo-bukowa*, *Aleja Dębów*, *Aleja Jesionowa*, *Aleja Jesionowo-Lipowa*, *Aleja Kasztanowa*, *Aleja kasztanowcowa*, *Aleja kasztanowców*, *Aleja kasztanowców zwyczajnych*, *Aleja Klonowa*, *Aleja klonów srebrzystych*, *Aleja Lipowa*, *Aleja Modrzewiowa*, *Aleja Sosnowa I*, *Aleja Sosnowa II*, *Aleja Wierzbową*; *Grupa drzew na wyspie*, *Grupa jesionowo-klonowa*, *Aleja modrzewia europejskiego*, *sosny przy drodze telefonicznej*. Jeśli jednak uznamy je za nazwy własne, to wszystkie człony powinny być zapisywane wielką literą, a elementy pochodzące od liczebników cyframi rzymskimi, np. *Szpaler Wiedeński I*, *Szpaler Wiedeński II*, *Szpaler Wiedeński III*, nie *Szpaler wiedeński pierwszy*, *Szpaler wiedeński drugi*, *Szpaler wiedeński trzeci* (taki zapis w CRFOP).

Zdecydowanie nie można uznać za dendronimy nazw gatunkowych drzew, które zostały umieszczone w rubryce „nazwa własna” (tu również zapisy w oryginalnej pisowni z CRFOP), np.: *Cis*, *Dąb*, *Cypryśnik błotny*, *Dąb buk*, *Dąb Butelkowy*, *Dąb szypułkowy*, *Dąb węgierski*, *Dęby błotne*, *Jawor*, *Jesion*, *Jodła pospolita — pomnik przyrody*, *Kasztanowiec*, *Kasztanowiec zwyczajny*, *Klon jawor*, *Limaki*, *Lipa*, *Lipa drobnolistna*, *Lipa szerokolistna*, *Metasekwoja chińska*, *Milorzqab dwuklapowy*, *Modrzew europejski*, *Orzech czarny*, *Sofora chińska*, *Świerk*, *Topola biała*; *Wiąz — pomnik przyrody*, *Żywotnik*, *Żywotnik zachodni*, czy też określeń typu *Pomnik Przyrody*.

Dendronimy ze względu na podstawy nazewnicze możemy podzielić na dwie nierówne pod względem liczebnym grupy: nazwy motywowane innymi nazwami własnymi oraz nazwy pochodzące od wyrazów pospolitych.

4.2. Dendronimy odonimiczne

W dwutysięcznym zbiorze dendronimów najliczniejszą grupę stanowią nazwy utworzone od imion. Podstawami nazw drzew stawały się imiona popularne, imiona świętych oraz imiona postaci mitologicznych, legendarnych i historycznych. Są to zarówno miana męskie, jak i żeńskie, odpowiadające z reguły rodzajowi gramatycznemu męskiemu lub żeńskiemu nazw gatunkowych drzew, lecz nie bezwyjątkowo, np.: cis *Jadwiga*, kasztanowiec *Baśka*, dąb szypułkowy *Bożena*, *Danuta*, *Uleńka*.

W grupie dendronimów odimiennych wiele jest nazw polireferencjalnych, czyli oznaczających więcej niż jeden denotat. Są to: *Adam* (18 drzew pomnikowych), *Agata* (2), *Aleksander* (8), *Andrzej* (4), *Jędrzek* (2) oraz *Jędrzej* (2); *Anna* (7), *Antoni* (5) i zdrobnienie *Antek* (2), *Arkadiusz* (2), *Bartłomiej* (2) i zdrobnienia *Bartek* (15), *Bartuś* (5), *Barbara* (2) i *Baśka* (2), *Beata* (2), *Benedykt* (2), *Bernard* (3), *Bogdan* (3), *Bogusław* (3), *Bolesław* (5) i zdrobnienia *Bolko* (4), *Bożydar* (2), *Bronisław* (2) i *Bronek* (2), *Czesław* (3), *Damian* (3), *Daniel* (2), *Danuta* (2), *Dominika* (2), *Dorota* (3) i zdrobnienie *Dorotka* (2), *Edward* (2), *Emil* (2), *Emilia* (3), *Eugeniusz* (2), *Ewa* (7), *Feliks* (4), *Filip* (2), *Franciszek* (7), *Fryderyk* (5), *Gerwazy* (2), *Gniewko* (2), *Halina* (3), *Helena* (2), *Henryk* (18), *Hieronim* (3), *Hipolit* (2), *Hubert* (3), *Ignacy* (3), *Irena* (2), *Izydor* (2), *Jacek* (5), *Jadwiga* (6), *Jagna* (2), *Jakub* (6), *Jan* (28), *Janusz* (3), *Jarema* (2), *Jarosław* (4), *Jeremi* (2), *Jerzy* (5) i *Jurek* (3), *Józef* (24) i zdrobnienie *Józek* (2), *Julian* (4) i *Julek* (2), *Julia* (2), *Kacper* (4), *Kamela* (2), *Karol* (7), *Katarzyna* (3) i *Kasia* (3), *Kazimierz* (12), *Lena* (2), *Leopold* (5), *Leszek* (5), *Ludwik* (2), *Łukasz* (2), *Maciej* (8) i *Maciek* (5), *Magdalena* (3) i *Magda* (2), *Maia* (4), *Maksymilian* (3), *Małgorzata* (4), *Marcin* (7), *Maria* (8), *Marian* (5), *Marianna* (3), *Maryna* (2), *Matylda* (2), *Michalina* (2), *Michał* (10), *Mieczysław* (4), *Mikołaj* (8), *Mirosław* (2), *Paweł* (6), *Piotr* (12) i *Piotruś* (2), *Protazy* (2), *Rafał* (2), *Robert* (3), *Romuald* (2), *Ryszard* (4), *Samuel* (2), *Sędziwój* (2), *Seweryn* (2), *Sławomir* (2), *Stanisław* (16), *Stefan* (6), *Sylwester* (2), *Szymon* (2), *Tadeusz* (10), *Tomasz* (4) i *Tomek* (2), *Tytus* (2), *Urszula* (3), *Wacław* (3), *Wanda* (3), *Wawrzyniec* (3), *Wiktor* (5), *Wiktoria* (3), *Wincenty* (5), *Władysław* (9), *Włodek* (2), *Wojciech* (9) i *Wojtek* (2), *Zbigniew* (3), *Zbysław* (2), *Zygmunt* (4). Jako podstawy wymienionych dendronimów pojawiają się imiona popularne, głównie w formie podstawowej, dwuczłonowe imiona dynastyczne (*Bolesław*, *Kazimierz*, *Władysław*), zdrobniałe formy na -o (*Bolko*, *Gniewko*). Najczęściej wykorzystywanym imieniem w kreacji dendronimów są: *Jan*, *Adam* oraz *Bartek*, *Henryk*, *Kazimierz*, *Piotr*, *Stanisław*, a wśród imion żeńskich: *Anna*, *Jadwiga* i *Maria*. Jednostkowo pojawiają się także formy zdrobniałe, skrócone, spieszzone, jak: *Alek*, *Ania*, *Benek*, *Ben*, *Bolek*, *Bolka*, *Danusia*, *Danuśka*, *Franio*, *Franek*, *Halinka*, *Heniuś*, *Jacusz*, *Jagienka*, *Jasiu*, *Józio*, *Kaśka*, *Kazik*, *Majka*, *Marysia*, *Michałek*, *Pawelek*, *Sewerynek*, *Sławek*, *Sławęta*, *Stach*, *Stefek*, *Szymek*, *Ula*, *Urszulka*, *Wawrzek*, *Włodek*, *Wojtuś*, *Zbyszek*, *Zbych*, *Zbysiu*; postaci zlatynizowane *Hubertus*¹⁸ i *Stanislaus*, z odmienną formą graficzną *Stani-Sław*, oraz z liczebnikami wyrażonymi cyframi rzymskimi, np.: *Bartek II*, *Kazimierz I*, *Kazimierz II*, *Florian I*, *Florian II*,

¹⁸ Por. też nazwę święta myśliwych *Hubertus*, związanego ze św. Hubertem, patronem myśliwych.

Florian III, Florian IV (określenia drzew rosnących w skupiskach), data roczna związana z tragiczną katastrofą pod Smoleńskiem — *Lech 2010*.

W zbiorze imion najczęściej wykorzystywanych w dendronimii dominują imiona chrześcijańskie, pojawiają się również imiona bezpośrednio nawiązujące do postaci świętych: *św. Andrzej, św. Antoni, św. Franciszek (3), św. Jan Nepomucen, św. Jarosław, św. Marta, św. Michał Archanioł, św. Olga, św. Włodzimierz, św. Wojciech*. Wiele drzew nazwano imieniem polskiego papieża: *Jan Paweł, Jan Paweł II*.

Dość charakterystyczne jest występowanie imion i przydomków protoplastów dynastii, królów i książąt, cesarzy, którzy przez legendy lub autentyczne wydarzenia łączeni są z określonymi starymi drzewami: *Barnim (3), Czech (4), Dąbrówka (2), Dobrawa, Dobrosława, Giedymin, Kiejstut, Korybut, Łokietek, Lech (9), Lestko, Marysięna (2), Mieszko (6), Mindowe, Napoleon, Olgierd (2), Otton III, Pepi, Piast (8), Przemko (4), Przemysł II, Przemysław, Regalinda* (córka Bolesława Chrobrego), *Rus (4), Siemowit, Siemomysł, Storrada (= Świętosława, córka Mieszka I, królowa Szwecji i Danii), Świętopelk, Rzepicha, Warcisław (3), Witold (9), Ziemowit (2); Księżę Litewski Trojden, Księżna Anna, Wielki Księżę Litewski Witold; Bolesław Chrobry, Bolesław I Chrobry, Bolesław II Śmiały, Bolesław III Krzywousty, Bolesław IV Kędzierzawy, Bona Sforza, Kazimierz Jagiellończyk, Kazimierz Wielki (3), Leszek Biały, Radziwiłł, Stefan Batory, Jan Kazimierz, Władysław Jagiełło, Zygmunt August (2), Zygmunt Stary, oraz władców z tradycji biblijnej, np.: Król Dawid, Król Salomon, Nemrod* (legendarny myśliwy i władca Mezopotamii).

Nazwiska (i pseudonimy) innych znanych postaci historycznych, polityków, pisarzy, związanych najczęściej z miejscowością, w pobliżu której drzewo się znajduje, również stawały się dendronimami: *Długosz, Grot, Hubal, Kopernik, Korfanty, Kościuszko (3), Lem, Litwos, Lubicz, Mickiewicz (2), Miłosz (4), Plater, Reymont, Schiller, Sienkiewicz, Skrzybecki, Słowacki, Sobieski (2), Stypułkowski, Szafer, Stańczyk, Witos (2); Jan Balicki, Bolesław Brodnicki, Jan Brzechwa, Jan Czochralski, Czesław Danielewicz, Jan Dzierżoń, Marcelina Darowska, Onufry Dębicz, Aleksander Guttry, Klemens Janicki, Jan Kochanowski, Mikołaj Rej, Jędrzej Śniadecki, Admiral Józef Unrug, Konstanty Zamoyski*. W grupie tej wyróżnia się dendronim *Aldo Leopold*, nazwany tak na cześć amerykańskiego leśnika, prekursora filozofii ekologicznej, oraz grupa bardzo rozbudowanych nazw związanych z członkami rodziny Goetz-Okocimskich: *Albina Žižka* (żona Jana Ewangelisty Goetza), *Jan Albin Goetz, Jan Ewangelista Goetz, Jan Reginald Goetz-Okocimski, Maria Pia Immakulata Goetz-Okocimska, Maria Romana Włodek, Wanda Włodek, Zdzisław Roman Artur Włodek, Zofia Albina Eugenia Goetz-Okocimska, Zofia Jadwiga Goetz-Okocimska* (drzewa rosną w zespole pałacowo-parkowym w Brzesku).

Nazwami starych drzew stawały się również mitologiczne teonimy słowiańskie, greckie, rzymskie i skandynawskie oraz imiona innych bohaterów mitologicznych, np.: *Perun, Rugiewit, Światowid; Charon, Eirene, Herkules, Jowisz, Kastor, Niobe, Olimpia, Orfeusz, Orkus* (italskie bóstwo śmierci), *Polluks, Zeus, Mojry; Buri* (syn olbrzyma Ymira w mitologii nordyckiej), *Frigga* (matka bogów, jedna z żon Odyna w mitologii nordyckiej), *Skuld, Urd, Werdandi* (trzy boginie przeznaczenia w mitologii nordyckiej); nazwy rodzimych diabłów i demonów, np. *Boruta* (3), *Kłobuk*; także imiona i nazwiska znanych postaci literackich i filmowych, głównie z klasyki literatury polskiej, ale także zagranicznej, np.: *Balladyna* (2), *Beldonek* (tytułowy bohater utworu Adolfa Dygasińskiego), *Birkut, Boryna, Janosik, Jurand* (2), *Kmicic, Marusia, Maryna, Oleńka, Pan Tadeusz, Ursus, Waligóra, Wernyhora, Wizun, Wołodyjowski, Zagłoba, Zawisza* (2), *Zbyszko* (4); *Guliwer, Lorelei, Tristan, Piętaszek, Robison, Piaskun* (postać z folkloru niemieckiego), *Królowa Śniegu*.

Nazwy, podobnie jak obiekty, występują pojedynczo (zob. wyżej) lub jako pary nazewnicze, a nawet triady upamiętniające legendarnych, historycznych, religijnych czy literackich bohaterów lub bliżej nieznaną osobę: *Lech, Czech, Rus; Olgierd i Kiejstut* (dąb rozwidlony na wysokości 4 m), *Gaja i Tea, Adam i Ewa* (3), *Romeo i Julia, Jaś i Małgosia* (2), *Gerda i Kaj, Paweł i Gaweł, Leszek i Mieszek, Filip i Hania, Jadwiga i Zdzisław, Hanka, Rumcajs, Cypisek*. Często dendronimy tworzą serie nazewnicze oparte na podobnej tematycznie motywacji, np. wszystkie drzewa o nazwach związanych z postaciami władców litewskich rosną w tej samej okolicy w Puszczy Białowieskiej, odwołujące się do mitologii nordyckiej — we wsi Jamna Dolna, gm. Bircza, związane z bohaterami powieści H. Sienkiewicza — w lesie koło Wybranowa, w gm. Janowiec Wielkopolski.

Oprócz imion znanych w polskiej tradycji, choć rzadkich, np.: *Anastazja, Anasztazy, Bonawentura, Dagmara, Dionizy, Ferdynand, Gneomar* (<Gniewomir), *Gwido, Heliodor, Himek, Hortensja, Jonatan, Kwiryna, Max, Teo, Theodor*, słowiańskich lub utworzonych na wzór słowiańskich, np.: *Czсібór, Dobromyśl, Jarota, Lutozat, Mścibój, Myślībór, Przesław, Przemysławka, Radomir, Rosław, Sambor, Siemisław, Wielisław, Wiesław, Włocibój, Wojsław; Rudosław, Rzeczysław, Żydosław* (człon pierwszy od n. leśnictwa Żydowo), pojawiają się imiona obce, niekiedy o motywacji trudnej do ustalenia, np. *Ais*.

Do derywatów odantroponimicznych zaliczyć należy także nieliczne dendronimy od herbów, np.: *Gryf*¹⁹, *Gryf Pomorski, Prawdzic, Ślepowron, Wysogota*.

Dendronimy odantroponimiczne często przybierają formę zestawień

---

¹⁹ Tu możliwa też motywacja bezpośrednia nazwą pawilonu Gryf, w pobliżu którego rośnie ten jesion mannowy, https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomniki_przyrody_w_Międzyzdrojach (dostęp: 20 IX 2017).

składających się z określenia gatunkowego drzewa lub skupiska drzew oraz imienia, nazwiska osób znanych (świętych, królów, arystokratów, rabinów, sióstr zakonnych, polityków i działaczy, pisarzy i malarzy) lub mniej znanych w dopełniaczu. Pojawiają się w nich często te same nazwy osobowe co w grupie powyżej: *Dąb Anny, Dąb Antoniego, Dąb Barbary, Dąb Cezarego, Dąb Danuty, Dąb Diany, Dąb Jerzego, Dąb Joanny, Dąb Karola, Dąb Maćka, Dąb Mariana, Dąb Marii (2), Dąb Maryi, Dąb Marysieńki, Dąb Mateusza, Dąb Michała, Dąb Oliwii, Dąb Romana, Dąb Ryszarda, Dąb Stanisława, Dąb Stephana, Dąb Teodora, Dąb Wojciecha, Dęby Barbary, Dęby Helenki, Dęby Jana, Dęby Zygmunta, Jodła Józefa, Jodła Zygmunta, Klon Krzysztofa, Limak Izabeli, Sosna Tadeusza, Sosna Wojtka, Świerk Igora, Wierzba Wioli, Wierzba Władka; Dąb Julki i Daśki, Grupa Leonarda, Wiązy Katarzyny i Jana; Aleja Marka; Buk Sobieskiego, Buki Chrobrego, Dąb Jagielly (5), Dąb Krzywoustego (2), Dąb Księcia Karola Meklemburskiego, Dąb Łokietka, Dąb Napoleona (5), Dąb Niedźwiedzi Augusta III, Dąb Sobieskiego, Drzewa Księżnej Izabeli, Jesion Króla Jana, Lipa Króla Jana, Sosna Królowej Bony; Aleja Królowej Marysieńki, Aleja Napoleona, Aleja Warcisława; Gaj Mickiewicza, Dąb Wyspiańskiego, Dąb Bolesława Prusa, Dąb Broniewskiego, Dąb Chełmońskiego, Drzewo Niemcewicza, Sosna Chopina, Dąb Adama Mickiewicza, Dąb Sienkiewicza, Dąb Słowackiego, Dąb im. Józefa Piłsudskiego, Dąb Wybickiego, Dąb Doktora Korczaka, Dąb Dziadka Lisickiego, Dąb Kopernika, Dąb Marcina Lutra, Topola Narutowicza, Dęby Raczyńskiego, Dąb Pani Walewskiej, Drzewa Romana Witkowskiego, Dąb Wyczółkowskiego, Lipa Hipolita Cegielskiego, Lipa Kościuszki (2), Lipa Rabina Kaliszera, Lipa Kościuszki, Dąb św. Franciszka, Dąb św. Huberta, Dąb św. Jana Gwalberta, Dąb św. Teresy, Lipa Brata Alberta, Aleja Marii Dąbrowskiej, Dęby Pana Jana Błaszaka, Lipa Rawicza, Białodrzew Raniża, Żywotnik Haraja, Dąb Siostry Amelii, Cis Starynkiewiczza, Buk Jana Zumbacha. Wśród struktur dopełniaczowych występują też zestawienia nawiązujące do mitologii *Trójzqb Neptuna, Promienie Heliosa*. Do dziwolałów nazewniczych należy zaliczyć deskrypcję *Metasekwoja Jadwigi i Zdzisława Kobendzów w 45 rocznicę ustanowienia Kampinoskiego Parku Narodowego*²⁰ i *Dąb na starej posesji Wistów* (zapisy w oryginalnej pisowni z CRFOP).*

Jako elementy zestawień występują sporadycznie dzierżawcze człony z sufiksem *-ow-*: *Klon Wojciechowy, Lipa Jakubowa, Franusowa Sosna*.

Z rzadka wśród dendronimów spotkać można struktury apozycyjne z antroponimem, np. *Ludwik Obrońca (2)*, oraz zestawienia z członem przymiotnikowym i antroponimem, np. *Mały Jacek, Mocny Wikuś, Wielki Wojtek, Szczepan*

²⁰ Kampinoski Park Narodowy został utworzony 16 I 1959 r. dzięki staraniom Jadwigi i Romana Kobendzów (<https://kampinoski-pn.gov.pl/informacje-ogolne>; dostęp: 20 VI 2017).

Wspaniały, Gruba Kaśka (2), jednostkowo pojawia się człon dyferencyjny odmiejscowy *Bydgoski Bartek* i liczebnikowy *Trzy Gracje* oraz dwa zestawienia zawierające antroponim i wyrażenie przyimkowe z toponimem: *Wladek z Zagrzęby, Jan z Dukli*, a także wyrażenie przyimkowe z antroponimem *Dąb koło Irusi*.

Niewielką grupę dendronimów odantroponimicznych stanowią nazwy utworzone od etnonimów: *Brytyjczycy, Galind, Gruzin* (dąb kaukaski), *Kurp, Lach, Krzyżak, Malajka, Mandaryn* (miłorząb — gatunek pochodzący z Chin); *Mazur, Polonus, Pomorzanie, Sarmata, Tatar; Bracia Kaszuby, Uparty Mazur, Sosna Francuzów*²¹); *Cygański Dąb, Dęby Polskie i Polskie Dęby* oraz od nazw mieszkańców: *Bardszczyń* (: n. m. *Barczyzna < Bardzczyzna*), *Bobrzanin, Oslawianka, Łukowianka, Szyszkowiak, Wołominiak, Zagórzanka, Zastańczyk, Żegrowiak, Żerniczanka, Kcynek, Lipinianka-Julianka*²².

Dendronim *Bartek* jest najstarszą notowaną nazwą drzewa, niejako prototypową. Frekwencja tej nazwy (oprócz dębu z Zagnańska odnotowano 14 obiektów) może sugerować, że pozostałe były motywowane nazwą tego najbardziej znanego okazu. Dwa inne dendronimy: *Dewajtis* (dąb w Puławach) i *Dewajtis Gołębiowa* (dąb w Gołębiowie, cz. Gdyni) są z pewnością ponowieniami nazwy tytułowego dębu z powieści Marii Rodziewiczówny²³.

Podstawami nazw drzew pomnikowych stawały się również toponimy, choć mniej licznie niż antroponimy (ponad 100 obiektów). Rzadkie są transonimizacje bez wykładników formalnych, głównie od nazw miejscowości bezpośrednio związanych z lokalizacją drzew, ale nie tylko: *Borcz* (2), *Marchwacz, Piotrowo, Walentynów, Grunwald, Klecko, Raduń, Goreczyno, Wydory, Neceny, Różewnik, Bąkówka, Palestynka, Podlisze, Proсна, Żarkowiec; Madera*, oraz nazwy w formie przymiotników odmiejscowych: *Mariańska, Miłkowski, Grabowska*.

Częstym modelem jest zestawienie z członem nawiązującym do nazwy gatunkowej drzewa i przymiotnikiem odmiejscowym: *Białka Węglewska* (topola biała), *Boleszycki Dąb, Dąb Chudoliński, Dąb Grochowski, Dąb Karolewski I, II, III, Dąb Krutyński, Dąb Siedlowski, Kromnowska Topola, Lipa Jadwińska, Lipa Suchowska* (skupisko 18 drzew, z których każde ma nazwę opatrzoną liczebnikiem), *Mariewski Dąb, Wiąz Kołoniecki; Dęby Chojnowskie, Dęby Gackie, Dęby Gostynińskie, Dęby Goworskie, Dęby Marianowskie, Dęby Napiwodzkie*,

²¹ Dąb, pierwotnie także sosna, zasadzone przez żołnierzy Napoleona w Królikowicach w 1813 r. (<http://lubuskie.regiopedia.pl/wiki/sosna-francuzow>; dostęp: 20 VI 2017).

²² Lipa drobnolistna rośnie na boisku Szkoły Podstawowej im. Juliana Tuwima w Lipinkach; człon pierwszy od n. m., człon drugi od imienia patrona szkoły.

²³ *Dewajtis* to spolszczona forma wywodząca się od lit. ap. *dievaĩtis* 'piorun', 'księżyc, księżyc w pełni', 'bożyszcze, bożek pogański a. jego posąg' SESmocz 110.

Dęby Ornontowickie, Dęby Szczepanowskie, Klukowskie Lipy, Koszelewskie Dęby, Sosny Dębskie, Garbickie Okazy. Zamiast określenia gatunkowego pojawiają się apelatywy osobowe z odmiejscowym członem dyferencyjnym: *Matka Tuskowska, Przylękowska Dama, Stobnickie Babki, Bytomskie Bliźniaki* oraz choronimem w dopełniaczu: *Królowa Pomorza*. Model z odmiejscowym członem dyferencyjnym jest dość częsty w nazwach alei: *Aleja Rozalińska, Aleja Turzyńska, Aleja Zosińska Wschodnia, Aleja Zosińska Zachodnia, Alejka Karolińska*.

Kilka dendronimów ma postać wyrażen przyimkowych z toponimem, np.: *Nad Lebą, Na Halaniach*, choć nie we wszystkich wypadkach można mieć pewność, że mamy do czynienia z toponimem, a nie z apelatywem topograficznym, np.: *Na Skarpie* (3).

Frekwencyjnym modelem nazewniczym jest również określenie gatunkowe drzewa lub ap. *aleja* i wyrażenie przyimkowe zawierające toponim, np. *Buk nad Rzunem, Buk na Czerwonym Kamieniu, Dąb nad Jeziołem Bobowicko, Dąb na Karlowie, Dąb w Drzewcach, Dąb w Izabelinie, Dąb w Uprawie, Jesiony z Brunarówki, Lipa z Zawoju, Sosna na Czajkowie, Sosna na Klinie, Buki przy Cichym Kąciku, Buki w Dzwonowie, Dęby nad Wiercicą, Kasztany nad Kamienną, Sosny nad Samą, Sosny przy Wilczych Dołach; Dąb nad Mukrem im. Karola Małka* (tu dodatkowo występuje pamiątkowy człon odantroponimiczny); *Aleja na Dębaku, Aleja nad Sadržówką, Aleja w Olszynach*. Wśród zestawień z elementem toponimicznym pojawiają się struktury bardziej rozbudowane, np.: *Dębowy Szpaler na Juliance, Starodrzew Nowego Ogrodu w Radomiu; Aleja Lipowo-Klonowa Henryków, Aleja Świerkowo-Lipowa Kazimierza, Aleja Drzew Sewerynów*.

W grupie dendronimów odonimicznych odnotować można jeszcze nazwy drzew od zoonimów literackich: *Kubuś Puchatek, Telesfor, Filemon i Bonifacy* (2 platany klonolistne rosnące blisko siebie), także od mitologicznego imienia jelenia *Dain* (zamieszkującego skandynawskie drzewo wszechświata — jesion Yggdrasil) oraz od chrematonimów: *Filomatka*²⁴, *Aleja Lipowa Armii Krajowej, Dąb Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Dąb SGGW, Dąb Żołnierzy Grupy Kampinos, Dęby Szarych Szeregów, Dęby ONZ, Legiony Polskie oraz Osiem Dziewcząt z Albatrosa*²⁵.

²⁴ Nazwa związana jest z patronami szkoły, która sprawuje opiekę nad drzewem — Liceum Ogólnokształcące im. Filomatów Chojnickich.

²⁵ Nazwa nawiązuje do tytułu popularnej piosenki „Siedem dziewcząt z Albatrosa” Janusza Laskowskiego, a odnosi się do ośmiu buków pospolitych (*Fagus sylvatica*), zrosniętych ze sobą.

4.3. Dendronimy odapelatywne

Odapelatywne nazwy drzew stanowią grupę mniej liczną niż dendronimy odonimiczne (ok. 370). Prawie połowę z nich utworzono od apelatywów osobowych związanych z kilkoma kręgami tematycznymi, np. krąg rodzinny i sąsiedzki reprezentują nazwy: *Baba, Babcia, Dziad (3), Dziadek (3), Dziadzius, Matka (2), Tata i Mama, Tato, Frater* (łac.), *Bliźniaczki (2), Bliźniak (4), Bliźniaki (3), Trojaczki (3), Sąsiadki, Kumy, Swatka, Nierozłączki; Wierni Bracia, Dąb Pradziadka, Lipa Kochanków*; powiązany pośrednio lub bezpośrednio z religią: *Apostoł, Biskup, Cysters, Ewangelik*²⁶, *Ksienia, Mnich, Patriarcha, Prymas; Poganin, Druid* (kapłan celtycki) oraz *Dolina Mnichów, Ostoja Kanonika*; godności świeckie odnoszące się do czasów feudalnych: *Baron, Cesarz, Dworzanin, Dziedzic, Kasztelan, Król, Królewicz, Włodarz; Wezyr, Sultan; Królowa Sosen*; zawody, także te łączące się z lasem: *Ambasador, Aptekarz, Bakalarz, Dróżnik, Gajowa, Gajowy (2), Karczmarz, Kolejarz, Kowal, Kowalowa, Leśnik, Młynarz (3), Ogrodnik, Pocztowiec, Pogranicznik, Rybacy, Skalnik*²⁷, *Skarbnik, Solarz*²⁸ *Strażak, Strażnicy (2), Strażnik (4), Stróże (2), Sukiennik, Szytgar*²⁹, *Tkacz, Zawiadowca, Żeglarz; Wielki Łowczy; Dąb Geodetów, Dąb Hutników, Dąb Latarników, Dąb Leśniczego, Dąb Młynarza, Dąb Myśliwych, Dąb Orientalisty, Dąb Topografa, Lipy Kolejarza; Strażnik Granic Parku, Strażnik Parku Dworskiego*; wojskowość: *Chorąży, General, Hetman, Huzar, Junak, Kapral, Komendant, Konfederat, Kosynier, Obrońca, Partyzant* oraz *Sosna Partyzancka, Powstańcy, Rotmistrz, Sanitariuszka, Strzelec (2), Szwoleżer I, Wachmistrz, Wartownik, Weteran (2), Wiarus, Wojowie, Dąb Powstańców, Dąb Powstańców 1863r., Dąb Sapera, Dąb Wartownika, Sosna Powstańców, Starszy Wachmistrz, Śpiący Rycerz, Topola Obrońców*; siła i wielkość: *Drągal, Mocarz, Mocarze (2), Olbrzym, Osilek, Siłacz (2), Siłosław* (archaizujące złożenie z elementem *-sław*). Pozostałe to: *Bogacz, Absolwent, Bandyta, Gospodarz, Kibic, Klucznicza, Obserwator, Pacholek, Pacjent, Pionier, Prezes, Samorządowiec, Traperka, Wędrowiec*³⁰, *Wróżka, Wyspiarz, Żaki*, kilka odnosi się do postaci

²⁶ Kasztanowiec biały, rosnący na dawnym cmentarzu ewangelickim w Koszajcu (<http://www.brwinow.pl/810/kultura-i-oswiata/708-ewangelik-pomnik-przyrody-w-koszajcu.html>; dostęp: 26 VI 2017).

²⁷ *Skalnik* to osoba pracująca w kamieniołomach; drzewo rośnie w Siekierczynie, w którym był kamieniołom.

²⁸ Jest to najstarszy i najgrubszy klon w Polsce, rosnący w Zatomiu. Według legendy w jego cieniu odpoczywali kupcy przewożący sól z Kołobrzegu (<http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/17629,zatom-klon-solarzy.html>; dostęp: 9 VII 2017)

²⁹ Nazwa nawiązuje do tradycji górniczych regionu; w Warcie Bolesławieckiej była kopalnia gipsu i anhydrytu.

³⁰ Oboczna nazwa *Dąb Włóczgów*.

s poza świata realnego: *Smok, Upiory, Wodniczki, Wodnik, Czarci Dąb, Czarcia Sosna* (2), *Drzewo Czarownic, Żołędziowy Skrzat*.

Drzewa bywały niemymi świadkami tragicznych wydarzeń i do nich odwołują się nazwy: *Wisielec i Wieszatiel*³¹, *Sosna Żałobna i Strzelny Buk*³², *Świadek* (2).

Podstawami dendronimów oprócz apelatywów osobowych były także apelatywne określenia zwierząt małych i dużych oraz ptaków: *Albatros, Bieliki, Bizon, Borsuk, Gacek, Gwarek, Jastrząb, Jeżyk, Krokodyl, Kukułka, Miś, Mewa, Morsy, Niedźwiadek, Niedźwiedzica, Niedźwiedź, Rogacz, Rybitwy, Sokół, Tur, Wiewiórka, Wilczek, Bobrowniczy, Ptasia*.

W kilkunastu nazwach drzew pojawia się odwołanie do ich wieku: *Dąb Stary* (2), *Najstarszy, Nestor, Prastary, Przelatek, Starówka, Stara Wierzba, Stary, Stary Dąb* (2), *Starszak, Staruszek* (2), *Starzyk, Wiekowa Lipa* (2), *Zgred*.

W zestawieniach z członami przymiotnikowymi częste jest odniesienie do najwyższych godności: *Dęby Królewskie, Jałowiec Królewski, Królewska Sosna* (2), *Królewskie Dęby*; świętości i doskonałości: *Święte Dęby, Dęby Olimpijskie, Mistrzowskie Świerki*.

Przy kreacji dendronimów uwzględniano także cechy samego drzewa, jego korony, grubość pnia, wysokość, charakterystyczny kształt, kolor liści. Odbywało się to przy użyciu metonimii, nierzadko też metafory: *Baobab, Barciowe, Bukiet, Bursztyn, Chochół, Czarny, Dziurawy, Globus, Gruby, Hoży, Kielich, Kolczatka, Kołnierzykowata, Korona* (2), *Kosowy, Kropidło, Krzywulec, Krępy, Mały, Nosal, Parasol* (2), *Podcięty, Przytuleni*³³, *Rogalec, Rozłożysty, Smukła, Smukły, Strzelista, Szczudlak, Śmiały, Tytan, Wielka, Wiotka, Wulkan, Wyniosły* (3), *Wysoczka, Wysoki; Ceglana Lipa, Chocholskie Sosny, Czarny Mak, Dąb Strzelisty, Dąb Piaskowy, Dębowa Korona, Dęby Wspaniałe, Gruba Sosna, Gruby Świerk, Kamienny Buk, Krzywa Sosna, Krzywy Dąb* (2), *Krzyżowe Dęby, Lipa Bartna, Lipy Bartne, Lipa Ciężowa, Miedziak, Płacząca Sosna, Rosochate Świerki*. Często pojawiają się też formacje odliczebnikowe, które odnoszą się do liczby konarów, pni: *Czwórka, Dwojak, Dwójka* (2), *Dwunożny* (dwa zrosnięte drzewa), *Jednorożki, Jedynka, Ośmiornica*³⁴, *Para, Trzygłowa, Trójbuk* (ma trzy

³¹ Dąb w Starym Załuczu, którego nazwa związana jest z represjami władz carskich wobec ludności w czasie powstania styczniowego (http://historia.urszulina.net/index.php?option=com_content&view=article&id=25&Itemid=29; dostęp: 20 VI 2017), por. też przezwisko rosyjskiego gubernatora Michała Murawjowa „Wieszatiel”.

³² Według lokalnych przekazów pod tym drzewem w czasie wojny rozstrzelano pewną rodzinę (<https://nagrzyby.pl/relacje/ciekawostki-oraz-legendy-z-mojego-lasu>; dostęp: 9 VII 2017)

³³ Nazwa nadana w konkursie odnosi się do sosny zwyczajnej porośniętej bluszczem pospolitym (https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomniki_przyrody_w_Mi%C4%99dzydrojach; dostęp: 20 IX 2017)

³⁴ Jest to około 150-letnia sosna zwyczajna o niezwyklej formie; ma jeden zwarty pień do około 2 m, a powyżej rozgałęzia się na osiem potężnych ramion (http://www.czaswlas.pl/obiekt2/?p=4&id_obiekt=23; dostęp: 20 VI 2017).

grube konary), *Trójniak*, *Tysiąc* lub liczby drzew w skupisku: *Cztery Kąty*, *Siedem Buków*, *Siedmiu Wspaniałych*. Uwzględniane są również cechy akustyczne, związane z szumem drzew: *Brzęczadło*, *Echo*, *Szumny*.

Nazwą staje się nierzadko zmodyfikowane słowotwórczo lub leksykalnie polskie określenie gatunkowe drzewa: *Buczek*, *Dąbosz*, *Dębiak*, *Grucha*, *Lipowiec*; *Dębowe Wzgórze*, *Klonowa Brama*, *Dębowa Droga*, *Gospoda Lipa*, łańskie: *Antropunicea* (buk pospolity), *Baumani* (kasztanowiec biały), *Fastigiata* (dąb szypułkowy), *Pendula*, *Robinia* (2), *Tilia* (lipa) oraz łańskie spolszczone *Berlińska* (topola).

Na starych drzewach pojawiają się elementy kultu religijnego, stąd nazwy typu: *Kapliczka*, *Obrozek*, *Dąb z Krzyżem*, *Dąb z Obrazkiem*, *Lipa z Krzyżem*, *Sosna z Kapliczką*, *Sosna z Obrazkiem*.

Istotnym elementem kreacji dendronimów odapelatywnych jest określenie miejsca drzewa lub skupiska drzew w przestrzeni. Motywację taką mają nazwy: *Graniczki*, *Przydrożnik*, *Samotnik*, *Mostowy*, *Narożny*, *Przydrożny*, *Ostatnia*, *Samotna* (3); *Cmentarny Dąb*, *Dąb Garnizonowy*, *Dąb Graniczny*, *Dąb Narożny*, *Samotny Dąb*, *Dęby Graniczne*, *Dęby Parkowe*, *Dęby Szkolne*, *Aleja Podleśna*, *Aleja Polna*, *Aleja Przyleśna*, *Aleja Dworska*; *Przed Potokiem*, *Przy Ambonie*, *Przy Latarni*, *Przy Łące*, *Przy Siedzibie*, *Przy Szkółce*, *Przy Śluzie*, *Za Kominem*; *Buk nad Strugą*, *Buk przy Domu Nauczyciela*, *Dąb na Krzyżówce*, *Dąb przy Altanie*, *Dąb przy Cmentarzu*, *Dąb przy Dewizowej*, *Dęby na Kurhanie*, *Dęby na Mogile*, *Dęby nad Skarpą*, *Dęby przy Dworze*, *Lipa na Rozdrożu*, *Lipa na Skarpie*, *Lipa przed Bajorkiem*, *Lipa przy Oddziałowej*³⁵, *Modrzewie na Cmentarzu*.

Do położenia nawiązują również takie nazwy drzew, jak *Semafor I i II*, które zlokalizowane są w pobliżu linii kolejowej, czy *Jeziolak* (w pobliżu kilku jezior), *Bastion*, *Papiernia*, *Szklarnia*, *Zajazd*.

Wśród zestawień odapelatywnych wyróżniają się zestawienia dopełniaczowe, odwołujące się w członie drugim do takich wartości jak wolność, niepodległość, pokój, zgoda, miłość itp.: *Dąb Wolności* (9), *Dąb Niepodległości* (3), *Dąb Pokoleń*, *Dąb Pokoju*, *Lipa Pokoju*, *Drzewo Wolności*, *Dąb Przysięgi*, *Dąb Miłości*, *Aleja Miłości*, *Jesion Zadumy*, *Jesion Zgody*, *Wieniec Zgody*. Drzewa zasadzono i nazwano w celu upamiętnienia ważnych wydarzeń związanych z historią kraju, regionu, lokalnych zdarzeń.

Poniższe dendronimy, choć mają przejrzystą semantykę podstaw, trudno zakwalifikować i ustalić ich bezpośrednią motywację: *A.B.C*, *Bruch*³⁶, *Impresja*, *Konewka*, *Rozstanie*, *Spad*, *Strach*, *Trot*, *Zew*.

³⁵ Rośnie na skrzyżowaniu dróg oddziałowych w lesie.

³⁶ Może od niem. *Bruch* 'bagno'.

Dwa trudne były do zdekodowania: *Beracha*, którą chyba łączyć trzeba z hebr. ap. „*błogosławieństwo* (»*beracha*«) — szczególna forma żydowskiej modlitwy”, oraz *Koropinia* — nazwa sosny nadana w wyniku konkursu³⁷, zapewne od *kora* i od łac. określenia gatunkowego *Pinus silvestris*.

5. PODSUMOWANIE

Drzewa mają utrwaloną pozycję w krajobrazie kulturowym i onimicznym. Od średniowiecza ich określenia stawały się często podstawami antroponimów oraz toponimów. Obszary leśne, skupiska drzew, a także pojedyncze okazy poddawane były nominacji. Lasy, bory, puszcze miały swoje miana już w wiekach średnich, a w ich nazwach często jako element składowy wykorzystywane były, oprócz określeń rodzajów lasów, toponimy stanowiące ośrodki administracji. Pierwsze nazwy własne drzew odnotowane zostały w XVIII w. — *Dewajtis*, w XIX w. — *Baublis*, *Bartek*; masowo zaczęło ich przybywać w XX w. za sprawą chrztów pomników przyrody. Dendronimy nie były poddane standaryzacji, nadawane są przez społeczność lokalną lub miejscowych urzędników, rady gmin, rady miejskie i towarzyszą uchwałom podjętym w celu uznania drzewa za pomnik przyrody. Wykazują one cechy typowe dla tworów administracyjnych, takie jak: wielozłonowość, nadmierne rozbudowanie, umieszczanie w nich terminów gatunkowych, elementów pamiątkowych (por. Rzetelska-Feleszko, 1991, s. 278) oraz niestabilizowaną pisownię. Jak wykazała analiza około 2000 nazw, dendronimia jest silnie zantroponimizowana, ponad połowa nazw drzew pomnikowych utworzona jest od antroponimów — imion i nazwisk osób znanych i mniej znanych, realnych i fikcyjnych; władców, właścicieli majątków, świętych, duchownych, bohaterów walk o niepodległość, twórców kultury, lokalnych działaczy społecznych, bogów i herosów greckich, słowiańskich, bohaterów mitów założycielskich słowiańskich i skandynawskich oraz postaci literackich. Występują również w podstawach dendronimów etnonimy, toponimy zwłaszcza lokalne, z rzadka chrematonimy i zoonimy literackie. Wśród odapelatywnych nazw drzew dużą grupę stanowią te utworzone od rzeczowników osobowych (także nieosobowych) reprezentujących takie pola tematyczne, jak: rodzina, religia, godności świeckie, zawody, wojna i pokój, wolność i niepodległość. Podstawy odapelatywne innego typu odnoszą się do cech samych drzew, a elementem większości zestawień są określenia gatunkowe. Dendronimia wykorzystuje głównie lokalną tradycję, dziedzictwo kulturowe Polski Piastów i Jagiellonów, dziedzictwo chrześcijańskie. Marginalnie pojawiają się też odwo-

³⁷ <http://augustow24.pl/info/%ef%bf%bdkoropinia%ef%bf%bd---pomnik-przyrody.7423.html> (dostęp: 20 V 2017).

łania do mitologii greckiej, skandynawskiej, religii niechrześcijańskich, nazwiska ekologów światowych, obce toponimy. Zanurzona jest ona w rodzimej tradycji i legendach, w które obrosły stare drzewa, upamiętnia postaci narodowej i lokalnej historii oraz kultury.

LITERATURA

- Babik, Z. (2008). *Pojednanie z lasem*. Kraków: Drukarnia Polskiej Prowincji Zakonu Pijarów.
- Balkanski, T., Cankov, K. (2010). *Enciklopediâ na bälgarskata onomastika*. Veliko Tärnovo: Faber.
- Bijak, U. (2013). *Nazwy wodne dorzecza Wisły. Potamonimy odapelatywne*. Kraków: IJP PAN.
- Blažek, V. (2014). Etymologizing 'unetymologizable' greek dendronyms. *Graeco Latina Brunensia* 19/1, s. 41–50.
- Cieślukowa, A. (1990). *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*. Wrocław [itd.]: Ossolineum.
- CRFOP — portal Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody prowadzony przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, <http://crfop.gdos.gov.pl> (dostęp: 15 VI 2017).
- Grzywacz, A., Pietrzak, J. (2013). *Drzewa — pomniki przyrody*. Warszawa: Polskie Tow. Leśne.
- Hismatova, A. (2005). *Dendronimy w bałkarskim i niemieckim językach*, <http://cheloveknauka.com/v/138183/d#> (dostęp: 20 VI 2017).
- Kamper-Warejko, J. (2014). Historia polskich nazw roślin występujących w poradniku P. Krescencjusza. *Linguistica Copernicana* nr 11, s. 143–158.
- Kopaliński, W. (1987). *Słownik mitów i tradycji kultury*. Warszawa: PIW.
- Lech-Kirstein, D. (2015). *Nazwy drzew w śląskiej toponimii. Onomastica*, LIX, s. 223–239.
- Makarski, W. (2006). *Nazwy najpopularniejszych drzew w Polsce jako baza toponimiczna. Roczniki Humanistyczne*, LIV, zes. 6, s. 57–100.
- Małec, M. (2001). *Nazwy własne kompleksów leśnych w Polsce*. W: A. Cieślukowa, B. Czopek-Kopciuch (red.), *Toponimia i oronimia*. Kraków: DWN, s. 169–176.
- Marczewska, M. (2002). *Drzewa w języku i w kulturze*. Kielce: Wyd. AŚ.
- Matveev, A. K. (2010). *Merianskie dendrotoponimy jak lingwoetniczski indikator*. W: V. Ū. Gusev, A. Widmer (eds.), *Finnisch-ugrische Mitteilungen*, 32/33 Hamburg: Helmut Buske Verlag, s. 437–445.
- Moszyński, K. (1967). *Kultura ludowa Słowian. T. II/1: Kultura duchowa*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Red. F. Bezlaj i in. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite, 1983.
- Pacyńska, C. (1992). *Najstarsze drzewa w Polsce. Przewodnik*. Warszawa: Wyd. PTTK „Kraj”. Rejestr Polskich Drzew Pomnikowych, oprac. P. Gach 2013–2016, <http://www.rpd.hostingasp.pl> (dostęp: 20 III 2017).
- Rzetełska-Feleszko, E. (1991). *Nazwy rezerwatów przyrody. Zeszyty Naukowe WSP w Opolu. Językoznawstwo*, XIII, s. 271–278.
- Rzetełska-Feleszko, E. (red.). (1998). *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*. Warszawa–Kraków: Wyd. IJP PAN–Tow. Naukowe Warszawskie.
- SESmocz — W. Smoczyński. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Wilno: Wyd. UWil, 2006.

- Sikimić, B. (2016). Drvo bez korena, dendronimi u srpskim i južnoslovenskim zagonetkama. W: Z. Karanović, J. Dražić (red.), Gora ljljanova. Biljni svet u tradicionalnoj kulturi Srba/Beograd: Udruženje folklorista Srbije. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“, s. 81–94.
- Skowronek, K. (2001). Współczesne nazwisko polskie. Studium statystyczno-kognitywne. Kraków: DWN.
- Skudrzyk, A., Urban, K. (2009). Mały słownik użycia wielkich liter w polskich tekstach. Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM.
- Vajs, N. (2003). Hrvatska povijesna fitonimija. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vuković, S. (2007). Fitotoponimi i zootoponimi Selaca. Čakavska rič, XXXV, br. 2, s. 413–425.
- WSO — Wielki słownik ortograficzny PWN. Red. E. Polański. Warszawa: PWN, 2016.
- Zaraś-Januszkiewicz, E. (2016). Drzewo w krajobrazie kulturowym. Warszawa: Wyd. SGGW.

<http://pomniki-przyrody.odskok.pl> (dostęp: 20 IV 2017).

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2016-1,17.html> (dostęp: 20 IV 2017).

<https://www.facebook.com/pomnikiprzyrody> (dostęp: 20 IV 2017).

SUMMARY

ONYMIC ARBORETUM

The aim of this article is to present the analysis of the proper names of trees — natural monuments in comparison with other onyms motivated by appellative descriptions of trees. The article also analyses names of forests and tries to standardise Polish dendronyms. The analysis of the onymic material is accompanied by terminological studies concerning names such as *phytonym* (plant name), *drymonym* (forest name) or *dendronym* (tree name).

The first proper names for trees appeared in the 19th century and their number increased in the 20th century due to many christenings of natural monuments. Tree names are usually chosen by a local community or authorities and they are accompanied by an appropriate legal act recognising the status of the tree. The article analyses about 2,000 tree names based on proper names and appellatives.

Dendronyms are strongly anthropomorphised — over half of the names of trees with the status of a national monument have been formed on the basis of anthroponyms: names of public figures (and lesser known people as well), rulers, owners of local estates, saints, clergy, artists, local social activists, heroes and gods known from Greek, Roman and Slavic mythology, protagonists of Slavic or Norse myths, independence fighters and literary characters. Sometimes they are also based on ethnonyms, toponyms — especially those connected with the area, and on chrematonyms. Tree names derived from appellatives are also created from personal nouns related to different semantic fields, such as family, religion, professions, the fight for freedom and descriptions of various traits of trees themselves. Dendronymy mostly uses the cultural heritage of the Piast and Jagiellonian Poland and Christian traditions. It is immersed in local traditions and legends.

Key words: cultural onomastics, tree-based names, names of forests, names of trees, standardization